

FRANCIS GREW AND MARGRETHE DE NEERGAARD: *SHOES AND PATTENS*, Medieval Finds from Excavations in London: 2, Museum of London 1988, 145 str., ilustr., Résumé, Zusammenfassung.

Knjigo »Shoes and Pattens« bi po vsebini morali uvrstiti med arheološko muzeološko ali zgodovinsko in ne med tipično etnološko strokovno literaturo. Avtorici Francis Grew in Margrethe de Neergaard z Oddelka za urbano arheologijo Museum of London nam v petih poglavjih predstavita srednjeveško obutev v Veliki Britaniji, izkopano na desetih lokacijah v City of London na severnem obrežju reke Temze. V desetih letih, kolikor je trajalo izkopavanje, so našli okrog 1500 primerkov usnjene in lesene obutve, ki je bila zaradi brezzračnosti in suhosti najdišča zelo dobro naravno konservirana. Njihovo starost so ugotavljali na podlagi kronološke klasifikacije kovancev in posode do 50 let natančno.

Margrethe de Neergaard je žal za posledicami dolgoletne bolezni umrla še pred izidom te knjige, stara komaj 34 let (1953 - 1987). Z izjemno predanostjo stroki pa je kljub delni delovni sposobnosti še uspela dokončati dve poglavji »Shoemaking and Cobbling« (Izdolovanje in popraviljanje čevljev) in »Shoes in Art and Literature« (Čevlji v umetnosti in literaturi), za kateri je bila zadolžena. Ostala poglavja nas seznanijo s podobo in značilnostmi obutve v Londonu med leti 1100 in 1450 ter z velikostjo in načini nošenja cokel iz socialnega vidika.

Tem glavnim poglavjem je na začetku dodana zahvala vsem, ki so tako ali drugače sodelovali pri izkopavanjih in tiskanju njihovih analiz in rezultatov. Seznam teh ljudi nam pove, da je projekt financiralo kar 7 korporacij (od državnih, mestnih in strokovnih); posebna strokovna znanja so prispevali konservatorji (pod vodstvom Katharine Starling), strokovnjaki za les, usnje in šoto, sodelavci iz različnih muzejev (British Museum, Natural History) in znanstvenih laboratorijev (Ancient Monuments Laboratory), ljudje, ki se ukvarjajo z moderno obutvijo, fotografi, prevajalci, ilustratorka (Susan Mitford), iniciativni odbor ter tisti, ki so rokopise recenzirali in natisnili.

Dokaj obsežnemu predgovoru sledi popis metod, arhiva in dogovorov, uporabljenih v knjigi. Na koncu najdemo zelo dragocen slovar najbolj tipičnih strokovnih izrazov za vrsto opisane obutve in njenih delov (36 gesel), seznam ilustracij, zemljevidov, grafov in tabel ter abecedno urejen tezaurus. Sledita dodatka v obliki poročil o izkopavanjih in konservaciji ter bibliografija.

V prvem poglavju, »Shoes from London sites, 1100 - 1450« (Čevlji iz londonskih najdišč, 1100 - 1450) se seznanimo z načini klasificiranja izkopane obutve (kronološko, po vrstah obutve, materialih...). To poglavje nam nudi relevantne primerjalne podatke za študij srednjeveške obutve v Veliki Britaniji nasploh, kar do sedaj ni bilo mogoče. Celotno obdobje (1100 - 1450) je razdeljeno na 7 podobdobj, vsako od njih zajema približno 50 let. Čevlji, značilni za posamezna podobdobja so natančno opisani, najboljši ohranjeni primerki fotografirani, ostali pa detajlno zrisani in razvrščeni v tabele.

Drugo poglavje, »Shoemaking and cobbling« (Izdolovanje in popraviljanje čevljev) predstavlja natančen popis in opis vseh materialov, iz katerih so bili izdelani čevlji (usnje, kovina za okrasne zaponke, paščki za zapenjanje čevljev). Zelo zanimivi so načini šivanja, okraševanja (vezenje, luknjanje) in graviranja, ter kroji posameznih čevljev, kar nam da slutiti, da so že vsaj v 14. stoletju serijsko izdelovali čevlje na podlagi relativno majhnega

števila standardnih šablon.

V tretjem poglavju pod naslovom »Pattens« (Cokle ali vrhnji čevlji) je zabeleženo, da so v 12. stoletju, če ne že prej, v modo prišle lesene cokle. V zgodnjem 15. stoletju so se pojavile posebne vrste, s sestavljenimi usnjenimi podplati. Glede na visoko število najdb smemo sklepati, da so bile cokle zelo popularne. Nosili so ji čez nogavice kot odprte sandale.

Četrto poglavje, »Sizes and wear patterns: social inferences« (Velikosti in sledovi nošnje - družbeni vidiki), nam predstavlja natančno določene, originalne velikosti oziroma številke čevljev. Zasledimo lahko razlike med moškimi in ženskimi dimenzijami, v sredini 15. stoletja pa so izumili tudi posebne načine za izdelovanje čevljev za majhne otroke. Obnošena mesta čevljev na posebno dobro ohranjenih primerkih dokazujejo razne deformacije nog, kot so vnetje palca in na noter obrnjeni prsti na nogah.

Eden najpomembnejših sklepov zadnjega, petega poglavja »Shoes in art and literature« (Čevlji v umetnosti in literaturi) je, da bi figuralne upodobitve na medeninastih nagrobnih ploščah, slikah in ilustracijah rokopisov sicer lahko služile kot vir za študij srednjeveških oblačil, le redko pa so zanesljive, kadar je govor o čevljih. Včasih se arheološke analize ujemajo s slikovnimi in zgodovinskimi viri, kot na primer pri modi dolgih kljunastih čevljev od poznega 11. do poznega 14. stoletja. Pogostokrat pa se zdi, da umetniki prikazujejo modo, ki je v vsakodnevem življenju ni bilo več. Primerjave z drugimi izkopavanji v Veliki Britaniji in na Kontinentu kažejo, da se je podobna obutvena moda razširila po vsej severozahodni Evropi in lahko zato zbirko v Londonskem muzeju z njenimi natančnimi podatki in dobro ohranjenimi primerki štejemo za najpomembnejšo oziroma reprezentativno.

Vsi opisani čevlji so deponirani v Museum of London in si jih po predhodni pisni najavi lahko tudi ogledate.

Tita Ovsenar

PAVEL MEDVEŠČEK, *SKRIVNOST IN SVETOST KAMNA*: zgodbe o čarnih predmetih in svetih znamenjih na Primorskem. Fotografija Rafael Podobnik. Založništvo tržaškega tiska, 1992. (Knjižna zbirka Kulturna dediščina).

Knjiga P. Medveščka *Skrivnost in svetost kamna* je rezultat dolgoletnega terenskega dela. Avtor je hodil po Primorskem in poslušal ter zapisoval pripovedi ljudi, ki so mu razkrili pravo bogastvo znanja in skrivnosti. V knjigi je objavljenih 153 kratkih pripovedi, ki so tako ali drugače povezane s kamnom. Zapisane so bile v petdesetih in šestdesetih letih, vendar se je avtor k ljudem kasneje še vračal, podatke preverjal in dopolnjeval. Letnice rojstva v seznamu pripovedovalcev na koncu knjige pričajo, da so bili mnogi informatorji rojeni še v prejšnjem stoletju, najstarejši l. 1869, torej je skoraj gotovo velik del izročila rešil pred pozabo.

Vsako pripoved lepo dopolnjuje z njo uglašena umetniška barvna fotografija Rafaela Podobnika. Del slikovnega gradiva je dokumentarne narave, prikazuje v zgodbi opisane podobe, pri ostalih pa gre, kot pravi avtor, za asociativne fotografske ilustracije. Fotograf je nekatere motive likovno dopolnil z mistično barvno svetlobo ali s senco prekril motečo okolico, v kateri se je znašel nekoč v naravi ali v prijaznem urbanem okolju stoječ kamen,